

KOKKOLA, BLÄCKIS II

272 01 0009

Kivikautisen asuinkuopan
kaivaus 25. - 29.6.1984

Tapio Seger

SISÄLLYS

1	ARKISTOTIETOJA	1
2	JOHDANTO JA TOPOGRAFINEN KUVAUS	2
3	KARTOITUS	3
4	KAIVAUSTUTKIMUKSET	4
5	TIIVISTELMÄ	6
	NEGATIIVILUETTELO	8
	KARTTA 1. OTE PERUSKARTASTA 2323 09, 1:20 000	9
	KARTTA 2. YLEISKARTTA 1:500 A3	10
	KARTTA 3. PINTA- JA POHJAVAAITUSKARTTA 1:100 A4	11
	KARTTA 4. TASOKARTTA (TASO 1) 1:50 A3	12
	KARTTA 5. TASOKARTTA (TASO 2) 1:50 A3	13
	KARTTA 6. TASOKARTTA (TASO 3) 1:50 A3	14
	KARTTA 7. PROFIILIKARTTA 1:50 A4	15
	VALOKUVAT 1 - 6	16 - 18

1 ARKISTOTIETOJA

Kohteen nimi: Bläckis II

Kunta: Kokkola (ent. Kruunupyy)

Kylä: Kallis

Tila: RN:o 7:120 Kvikant

Omistaja: Karleby kyrkliga samfällighet, os. Kokkola

Peruskartta no 2323 09 (A) ULLAVANJOKI

Kaivausalueen koordinaatit: x = 7064 46

y = 482 47

z = 62.5 - 65

Kaivausalueen kiintopisteen korkeus mpy: 63.81 (N 60)

Kaivettu alue: n. 50 m

Aikaisemmat tutkimukset: ks. Anja Sarvaan kaivauskertomuksia vuosilta 1982 - 1983 (Bläckis I) sekä Mirja Miettisen tarkastuskertomusta vuodelta 1984 (Bläckis II ja III) museoviraston esihist. tston top. arkistossa

Tähän kertomukseen liittyvät löydöt: KM 22629:1 - 152

Diar. 11.1.1985

Tähän kertomukseen liittyvät negatiivit no. 61743 - 61766

2 JOHDANTO JA TOPOGRAFINEN KUVAUS

Keväällä 1984 ilmoitettiin museovirastolle, että Kokkolan Kallisin Bläckisåsenilla (Pläckisenharjulla) sijaitsevan sorakuopan reunalla oli soranotossa jo osittain tuhoutunut painanne, joka todennäköisesti oli esihistoriallinen asuinkuoppa. Mirja Miettisen toukokuisen tarkastusmatkan (ks. tarkastuskertomusta esihist. tston top. arkistossa) tuloksena todettiin, että asuinkuopan jäljellä oleva osakin oli vaarassa tuhoutua vähitellen sorakuopan reunan sortuessa. Asuinkuopan tutkiminen liitettiin siksi Vaasan kesäyliopiston arkeologian kurssin ohjelmaan. Kaivausluvan saatuaan sitoutui kaikista kustannuksista vastaamaan Karleby Hembygdsförening r.f. Allekirjoittanut sai tehtäväkseen toimia kaivausten johtajana. Kaivaustutkimukset suoritettiin 25. - 29.6.1984 välisenä aikana, ja niihin osallistui kaivajina 5 - 15 kurssilaista ja asianharrastajaa Kokkolasta ja lähikunnista. Allekirjoittanut vastasi myös piirtämisestä ja valokuvauksesta. Pätevänä apuna mm. paalutuksessa ja kiintopisteen kiinnittämisessä toimi Bertel Kåla. Kaivauksia häiritsivät koko viikon ajan jatkuneet, ajoittain hyvin rankat sateet.

Bläckisåsen on korkeimmilta kohdiltaan runsaan 65 metrin korkeuteen mpy. kohoava etelä-pohjois-suuntainen kapea moreeniharju, joka ulottuu runsaat 3.5 km Ullavanjoen Bläckisforsenilta etelään. Lännessä ja idässä sitä rajoittavat enimmäkseen laajat neva-alueet. Ullavanjoen pohjoispuolella harjanne jatkuu Köyrisåsen (Köyrisenharju)- ja Bläckisåsenista etelään Peuranevanharjunimisenä.

Sorakuoppa, jonka pohjoislaidalla asuinkuoppa oli, on kooltaan n. 10 - 40 x 60 m, ja sijaitsee vajaat 500 m etelään Bläckisforsenilta ja samalla Anja Sarvaan kaivausalueelta (Bläckis I; ks. kaivauskertomuksia vuosilta 1982 - 83 esihist. tston top. arkistossa), Seljeksens lomakylästä lähtevän, pitkän Bläckisåsenia etelään kulkevan soratien länsipuolella. - kartat 1 ja 2.

Kaivausalueen ympäristössä on kasvillisuus lähinnä nuorta puolukkatyyppin mäntymetsää. Kaivausalueen välittömässä läheisyydessä, sorakuopasta pohjoiseen, on kuusi muuta, kooltaan ja muodoiltaan vaihtelevaa asuinkuoppaa, joista etäisin on n. 70 metrin päässä. Lähimmistä asuinkuopista kolme on jonkin verran pinnaltaan vaurioitunut, todennäköisesti maata tasoitettaessa metsänistutusta varten. Noin 100 m kaivausalueesta pohjoisluoteeseen sijaitsee lisäksi halkaisijaltaan suunnilleen kuusimetrinen hautaröykkiö. - kartta 2.

Bläckis I:n ja II:n välisellä alueella harjulla on metsässä vielä useita, toistaiseksi kartoittamattomia asuinkuoppia, joista jotkut ovat varsin suuria ja selvästi suorakaiteen muotoisia.

Itse tutkittu asuinkuoppa, jonka alasta oli soranotossa täysin tuhoutunut runsaat 30 %, sijaitsi suunnilleen keskellä sorakuopan pohjoislaitaa. Sen halkaisija oli n. 10 m. - kartta 2, kuva 1.

3 KARTOITUS

Kartoitusta ja kaivaustutkimuksia varten laadittiin asuinkuopan kohdalle suorakulmainen koordinaatisto, jonka x-akselin kompassisuunta oli pohjoiseen. Koordinaatiston peruspisteeksi valittiin x 100 y 500.

Kaivausten kiintopisteeksi valittiin sorakuopan pohjalla, n. 20 m kaivausalueesta eteläkaakkoon sijaitsevan suurehkon maakiven korkein kohta. Kiintopisteen absoluuttinen korkeus merenpinnasta N 60-järjestelmässä on 63.81 m. Se saatiin vaaitsemalla (peruskartalla 2323 09 B) pisteessä x 7066 02 y 482 28 olevasta kiintopisteestä no 668326, jonka ilmoitettu korkeus on 66.73 m. Kiintopiste sijaitsee kaivausalueesta n. 1700 m pohjoiseen Bläckis - Iso-Köyrinen välisen soratien itäpuolella.

Mahdollisten jatkotutkimusten helpottamiseksi vaaittiin samalla välittömästi Ullavanjoesta etelään, Seljes - Bläckis välisen tien itäpuolella vastapäätä seurakunnan kämppää sijaitseva vanha,

Bertel Kålan mukaan viimeksi isojakokarttoihin merkitty kiintopiste (peruskartta 2323 09 A, x 7064 85 y 482 70), josta on nykyään jäljellä vain suureen maakiveen porattu reikä. Reiän kohdalta vaaittuna tämän kiintopisteen absoluuttiseksi korkeudeksi merenpinnasta saatiin 60.37 m. Kiintopiste sijaitsee kaivausalueesta runsaat 400 m pohjoiseen. - kartta 1.

Kaivausalueesta ympäristöineen laadittiin yleiskartta mittakaavaan 1:500, johon merkittiin maaston erityispiirteet, asuinkuopat, röykkiö ja peruskarttakoordinaatistoon perustuva suorakulmainen koordinaatisto 50 x 50 metrin ruuduin sekä korkeuskäyrät peruskartan (2323 09 A) pohjalta.

4 KAIVAUSTUTKIMUKSET

Koska kaivausten päätarkoitus oli tutkia tuhoutumisvaarassa oleva asuinkuoppa, päätettiin kaivaa siitä tasokaivauksena mahdollisimman suuri osa sorakuopan reunasta lähtien. Asuinkuoppa oli läpimitaltaan n. 10 metriä ja lienee alun perin ollut pyöreähkö. Maanpinnalla mitattuna sen suurin syvyys oli n. 80 cm. Soranotossa oli jonkin verran irtomaata kasautunut ruudun 96/498 päälle, mutta muuten asuinkuopan jäljellä oleva osa vaikutti koskemattomalta. Mitään oviaukkoon viittaavaa syvennystä ei jäljellä olleessa ympärysvallissa näkynyt, joten jos sellainen on ollut, se on sijainnut asuinkuopan tuhoutuneessa eteläosassa. - kartta 3, kuva 1.

Kohde valokuvattiin, jonka jälkeen kaadettiin sen päällä kasvaneet muutamat nuoret puut. Ensimmäisessä kaivaustasossa paljastui enimmäkseen melko heikosti värjäytynyttä kulttuurimaata (ruskea hiekka) ja pienehkö punaiseksi palaneen maan läikkä paalun 104/504 ympärillä. Lähinnä ruutujen 98/500 ja 100/498 kohdalla tuli näkyviin tiheähkö, erikokoisista kivistä koostuva kiveys. Kivet eivät olleet palaneita, vaan normaaleja pyöreäkulmaisiksi hioutuneita moreenikiviä. Ennen ensimmäisen kerroksen kaivamista ruudun 96/498 päällinen, tuhoutuneelta alueelta peräisin ollut irtomaa kaivettiin lapioilla alkuperäiseen maanpintaan

asti, seulottiin, ja siinä olleet löydöt (kvartsi-iskoksia) otettiin talteen erikseen. - kartta 4.

Myös toisessa kaivaustasossa hallitsevana oli heikosti värjäytynyt kulttuurimaa. Punaiseksi palanutta maata esiintyi nyt ruutujen 98 - 100/500 alueella. Steriiliä vaaleaa hiekkaa ja soraä näkyi jo tässä kerroksessa kaivausalueen pohjois- ja koillisosissa. Ensimmäisessä tasossa näkyviin tulleet kiveys jatkui entistä tiheämpänä ja laajempänä myös tässä tasossa. - kartta 5.

Kolmannessa kerroksessa kulttuurimaata oli enää jäljellä vain ruutujen 104/500 - 502 alueella ja punaiseksi palanutta maata ruuduissa 98/500 - 100/498. Edellä käsitelty kiveys oli nyt näkyvissä selväpiirteisenä ja asuinkuopan läntistä ympärysvallia seuraavana. Suurimmassa osassa kaivausaluetta oli jo ylletty steriiliin vaaleaan hiekkaan tai soraan. - kartta 6 ja kuva 5.

Ruudut 98/500, 100/498, 102/498 - 502 ja 104/500 - 502 kaivettiin 4. tasoon, jolloin niissäkin tultiin koskemattomaan soraan. Neljäntä tasoa ei piirretty, mutta pohjaluvut voidaan nähdä kartasta 3. Pohjaan kaivetut ruudut tarkistettiin vielä kaivamalla niiden keskelle lapiolla n. 50 cm syvyiset kuopat. Suurin osa koko tutkimusten aikana kaivetusta maasta seulottiin, toimenpide jonka tulokset jälleen kerran osoittivat sen tarpeellisuuden. Missään tasossa kaivausalueella ei ollut noki- tai likamaata, ja hiiltäkin oli vain mitättömiä, sporadisia pilkkuja, joita ei ollut riittävästi C-14 analyysia varten. Mitään merkkiä liedestä/liesistä ei myöskään havaittu.

Länsi-itä-suuntainen profiili 106/498 - 508 jäi kaivetun alueen pohjoisrajaksi. Se piirrettiin ja valokuvattiin (kartta 7 ja neg. 61750 - 61753), jonka jälkeen se peitettiin muovilla ja paalut 106/498 - 508 lyötiin syvälle maahan ja jätettiin paikoilleen mahdollisia jatkotutkimuksia varten. Lopuksi kaivettu alue täytettiin ja peitettiin turpeella. - neg. 61765 - 6.

Jäljelle jääneen uhanalaisen (sorakuopan reunojen sortumisen vuoksi) alueen määrittämiseksi kaivettiin ympäri sorakuopan laitoja lapiolla n. 50 x 50 cm laajuisia koekuoppia. Niiden sekä sorakuopan reunoilta kerättyjen irtolöytöjen perusteella voidaan todeta, että koko sorakuopan pohjoisreuna kaivausalueesta itään, aina Seljes - Bläckis väliseen tiehen asti, on ollut ilmeisen intensiivisesti asuttua kivistä asuinpaikkaa. Sama pätee sorakuopan kaakkoislaitaan ja vähäisemmässä määrin myös n. 20 metrin laajuiseen alueeseen sorakuopan pohjoisreunalla kaivausalueesta länteen. Sen sijaan sorakuopan länsi- ja etelälaidoille kaivetuista koekuopista paljastui vain steriiliä maata. - kartta 2. Kahdesta välittömästi kaivausalueelta itään tehdystä koekuopasta tulleet löydöt (saviastian reunapala ja kvartsi-iskoksia) pantiin takaisin paikoilleen ja nämä, kuten muutkin koekuopat, peitettiin huolellisesti.

5. TIIVISTELMÄ

Vaikka vain viisi päivää kestäneissä kaivauksissa saatiinkin kohde tutkittua vain osittain (arviolta 60 - 70 % alkuperäisestä asuinkuopan pinta-alasta), ovat tulokset silti yllättävän antoisia. Löydöt (KM 22629:1 - 152), saviastian paloja, piiesineiden katkelmia, liusketalittoja, liuskekirveen teelmä, nuolenkärjen katkelma, liuske-esineiden katkelmia ja liuskeiskoksia, hiomalaaka ja sellaista katkelmia, kvartsiesineitä ja -iskoksia sekä palanutta luuta ja savea, ovat varsin runsaita ja monipuolisia kaivausalueen rajoitettuun kokoon nähden.

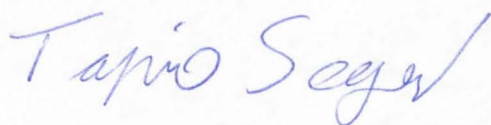
Keramiikka on enimmäkseen huonokuntoista, mutta silti selvästi tyypilliseen kampakeramiikkaan (tyyli II:2) liittyvää, mikä sopii myös paikan korkeuteen mpy. Mielenkiintoisia ovat kuitenkin muutamat, ilmeisesti II-tyyliä nuoremmat saviastian reunapalat (KM 22629:72, 108 - 109).

Merkittävä rakenteellinen piirre on (ainakin) läntistä reuna-vallia peittänyt kiveys, joka ilmeisesti on ihmiskätkön työtä. Paikallinen moreeni on varsinkin yli puolen metrin syvyydessä varsin karkeaa, joten em. kiveys saattaisi selittyä sillä, että asuinkuoppaa kaivettaessa sen pohjalla olleet kivet on heitelty kuopan reunoille. Kiveys vaikutti kuitenkin melko säännölliseltä, joten sillä saattaa pikemminkin olla jokin asumuksen kannalta funktionaalinen, rakenteellinen merkitys.

Soranotto alueelta on lopetettu, eikä tutkitun asuinkuopan jäljelle jäänyt osa siis enää ole välittömästi uhattuna. Ottaen kuitenkin huomioon kaivetun alueen runsaat ja mielenkiintoiset löydöt, tulisi mielestäni asuinkuopan kaivamatta jäänyt osa, jos mahdollista, tutkia loppuun.

Pelastuskaivausmielessä pitäisi nähdäkseni sorakuopan reunat kesän 1984 kaivausalueesta itään samoin kuin sorakuopan etelä (kaakkoisreuna) kuopan laajennuksesta itään kaivaa ainakin 2 metrin leveydeltä sortumisvaaran ehkäisemiseksi. Näiden tavoitteiden toteuttaminen vaatisi epäilemättä vähintään 2 viikon kaivaustutkimuksia.

Helsingissä 8.2.1985

Tapio Seger, FK.

KOKKOLA, BLÄCKIS II

Negatiiviluettelo

- Kuva 1. F. 61743. Asuinkuoppa ennen kaivausta. Kuvattu kaakosta.
F. 61744. Kuten edellä.
F. 61745. Kuten edellä.
F. 61746. Kuten edellä.
- Kuva 2. F. 61747. Kiveystä ruudussa 98/500, 1. taso. Kuvattu pohjoisesta.
F. 61748. Hiomalaaka KM 22629:121 in situ ruudussa 104/502, 2. taso. Kuvattu etelästä.
- Kuva 3. F. 61749. Kuten edellä.
F. 61750. Osa panoraamaa länsi-itä-suuntaisesta profiilista 106/498 - 508. Kuvattu etelästä.
F. 61751. Kuten edellä.
F. 61752. Kuten edellä.
F. 61753. Kuten edellä.
- Kuva 4. F. 61754. Kaivajia työssään. Kuvattu idästä.
- Kuva 5. F. 61755. Kiveystä ruudussa 102/498, 3. taso. Kuvattu idästä.
F. 61756. Kuten edellä.
F. 61757. Saviastian paloja in situ ruudussa 102/502, 3. krs. Kuvattu idästä.
F. 61758. Kuten edellä.
F. 61759. Työkuva: Bertel Kåla.
F. 61760. Työkuva: Rainer Sandström.
F. 61761. Saviastian paloja in situ ruudussa 102/502, 3. krs. Kuvattu koillisesta.
- Kuva 6. F. 61762. Kuten edellä.
F. 61763. Kuten edellä.
F. 61764. Saviastian reunapala ruudusta 102/502, 3. krs.
F. 61765. Kaivausalue täytettynä ja turpeella peitettynä. Kuvattu etelästä.
F. 61766. Kuten edellä.

KOKKOLA, BLÄCKIS II

T. SEGER 1984

PINTA JA POHJAVAAITUSKARTTA

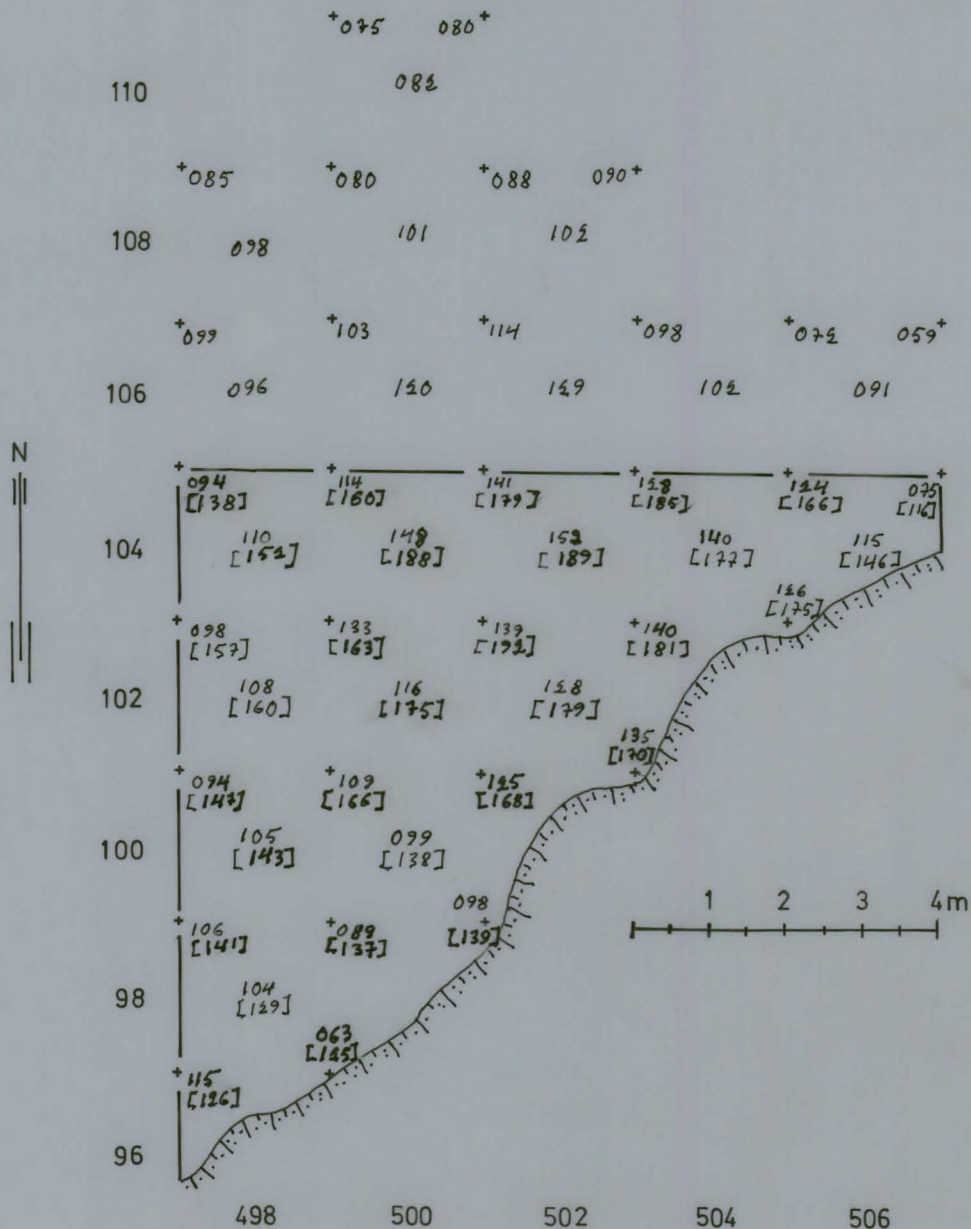
MK = 1:100

108 PINTAVAAITUSLUKU

KP = 198 = 63. 81m mpy.

[160] POHJAVAAITUSLUKU

PIIRT. T. SEGER

KOKKOLA, BLÄCKIS II

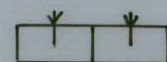

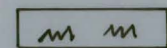
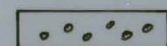
T. SEGER 1984

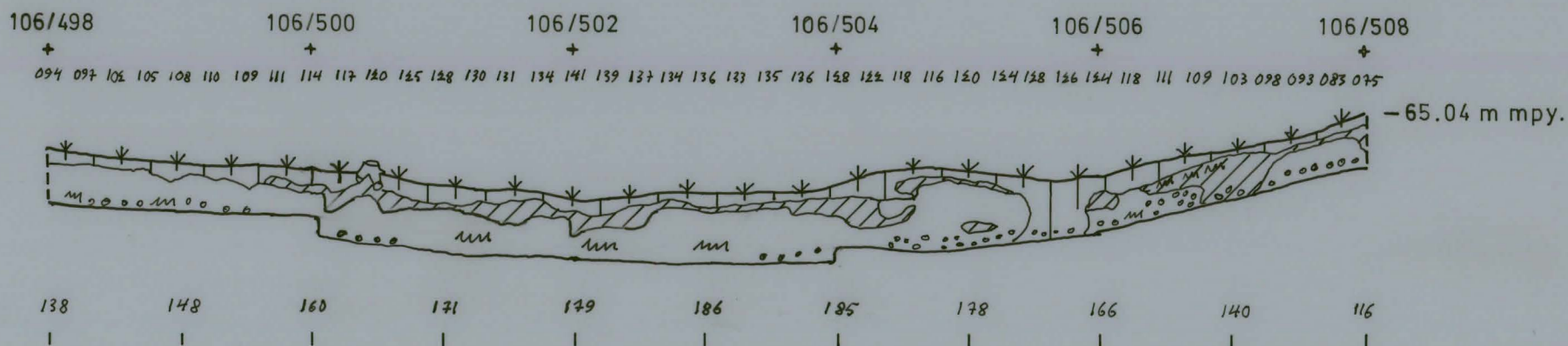
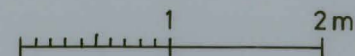
ASUINKUOPAN W-E PROFIILI 106/498-508 ETELÄSTÄ

MK = 1:50

KP = 198 = 63.81 m mpy.

PIIRT. T. SEGER

- TURVE JA HUUHTOUTUNUT MAA
- RUSKEA HIEKKA
- VAALEA HIEKKA
- RUOSTEMAA
- SORA

KOKKOLA, BLÄCKIS II

T. SEGER 1984

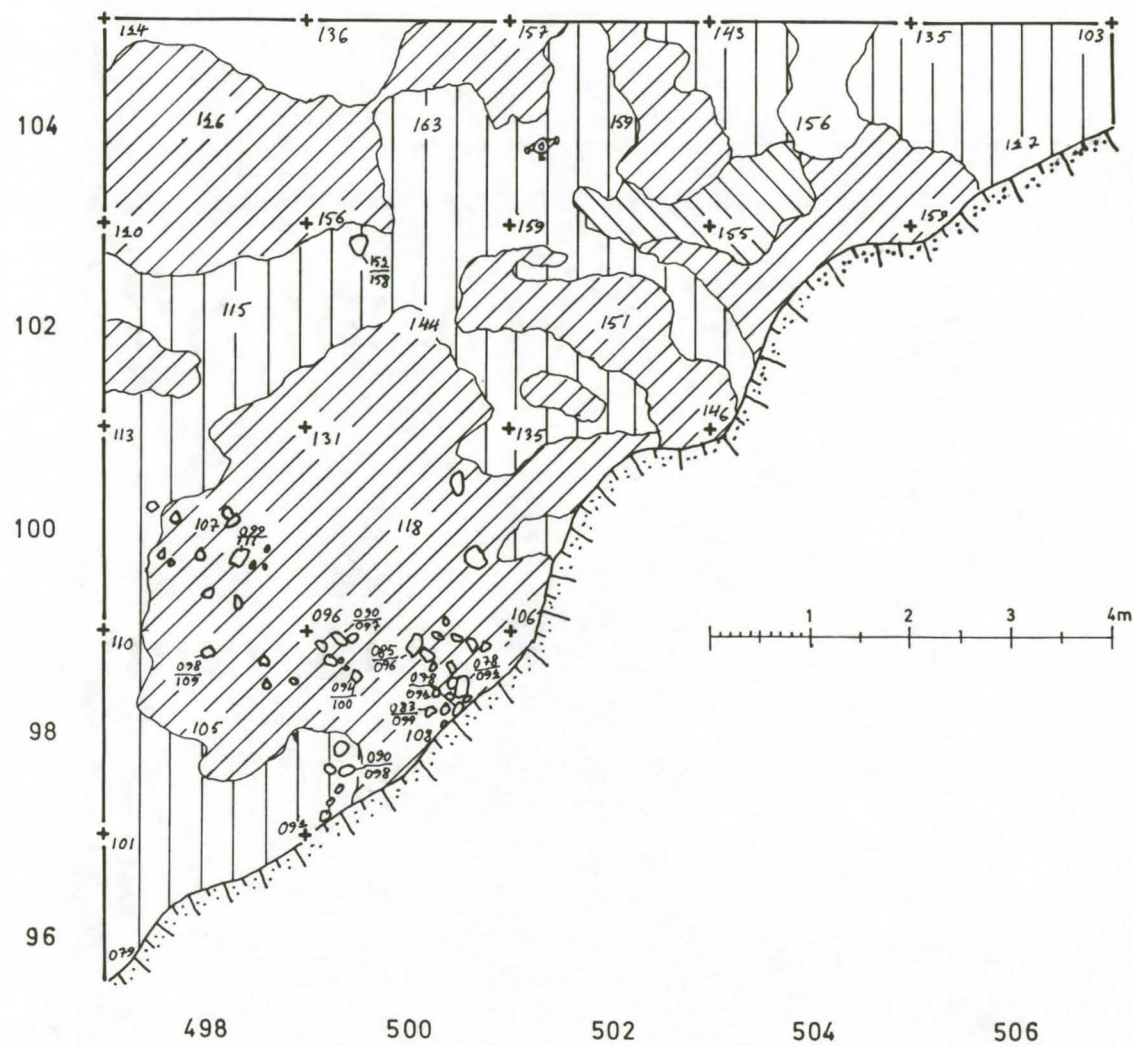
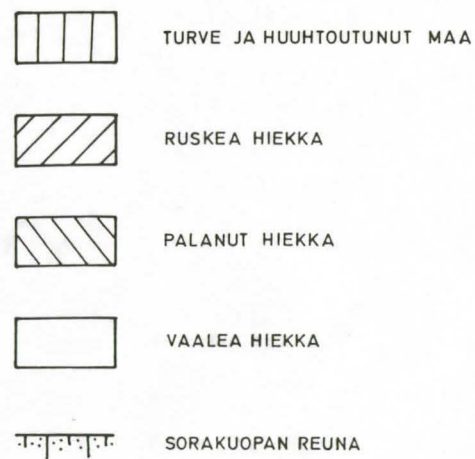
TASOKARTTA KAIVAUSALUEESTA

TASO 1

MK = 1:50

KP = 198 = 63.81 m mpy.

PIIRT. T. SEGER

KOKKOLA, BLÄCKIS II

T. SEGER 1984

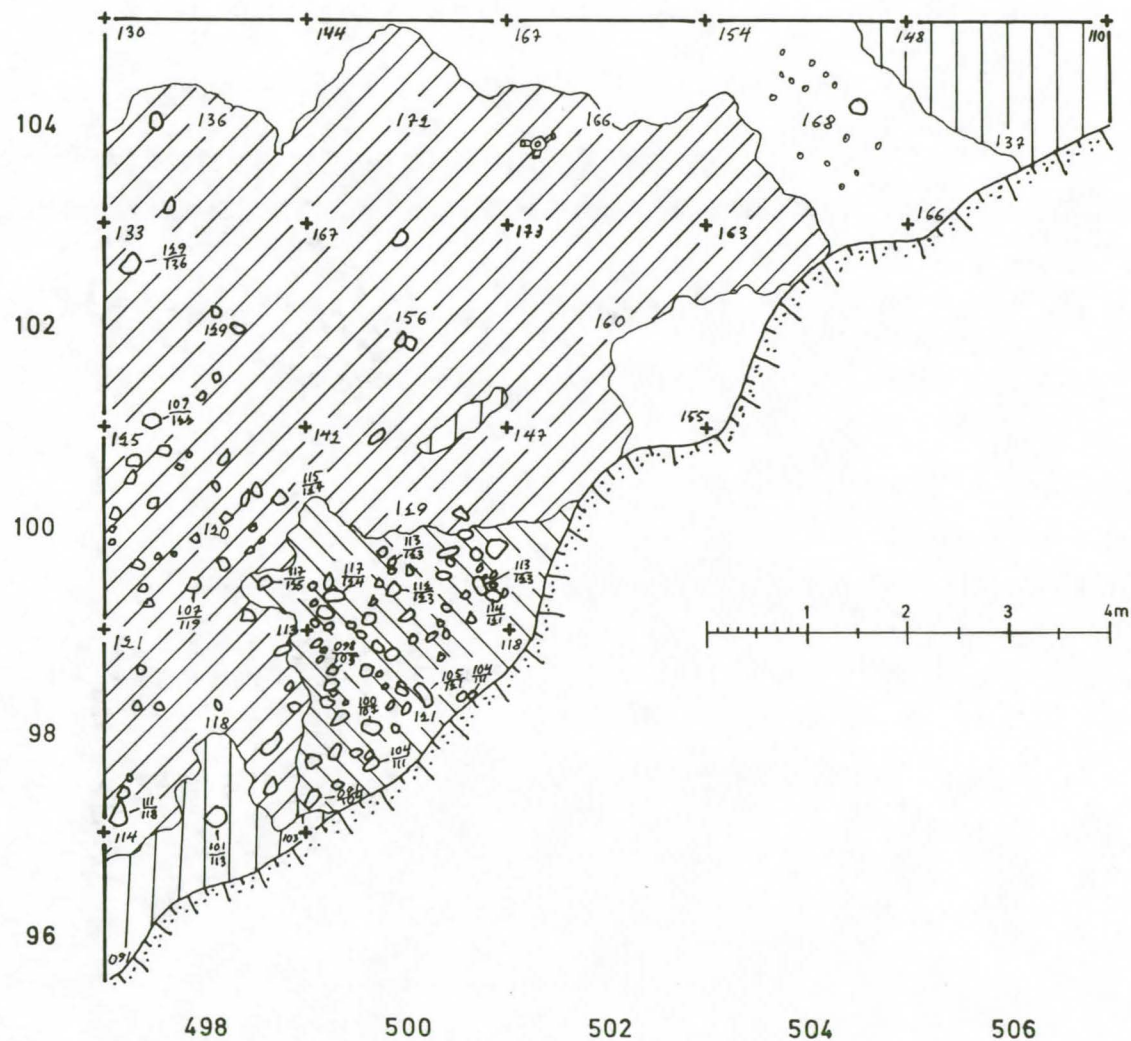
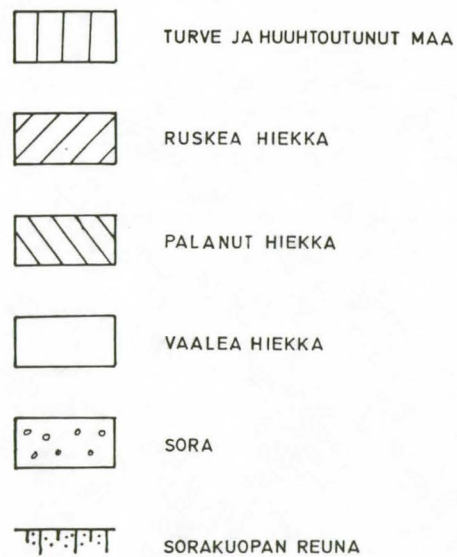
TASOKARTTA KAIVAUSALUEESTA

TASO 2

MK = 1:50

KP = 198 = 63.81 m mpy.

PIIRT. T. SEGER

KOKKOLA, BLÄCKIS II

T. SEGER 1984

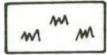
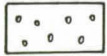
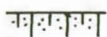
TASOKARTTA KAIVAUSALUEESTA

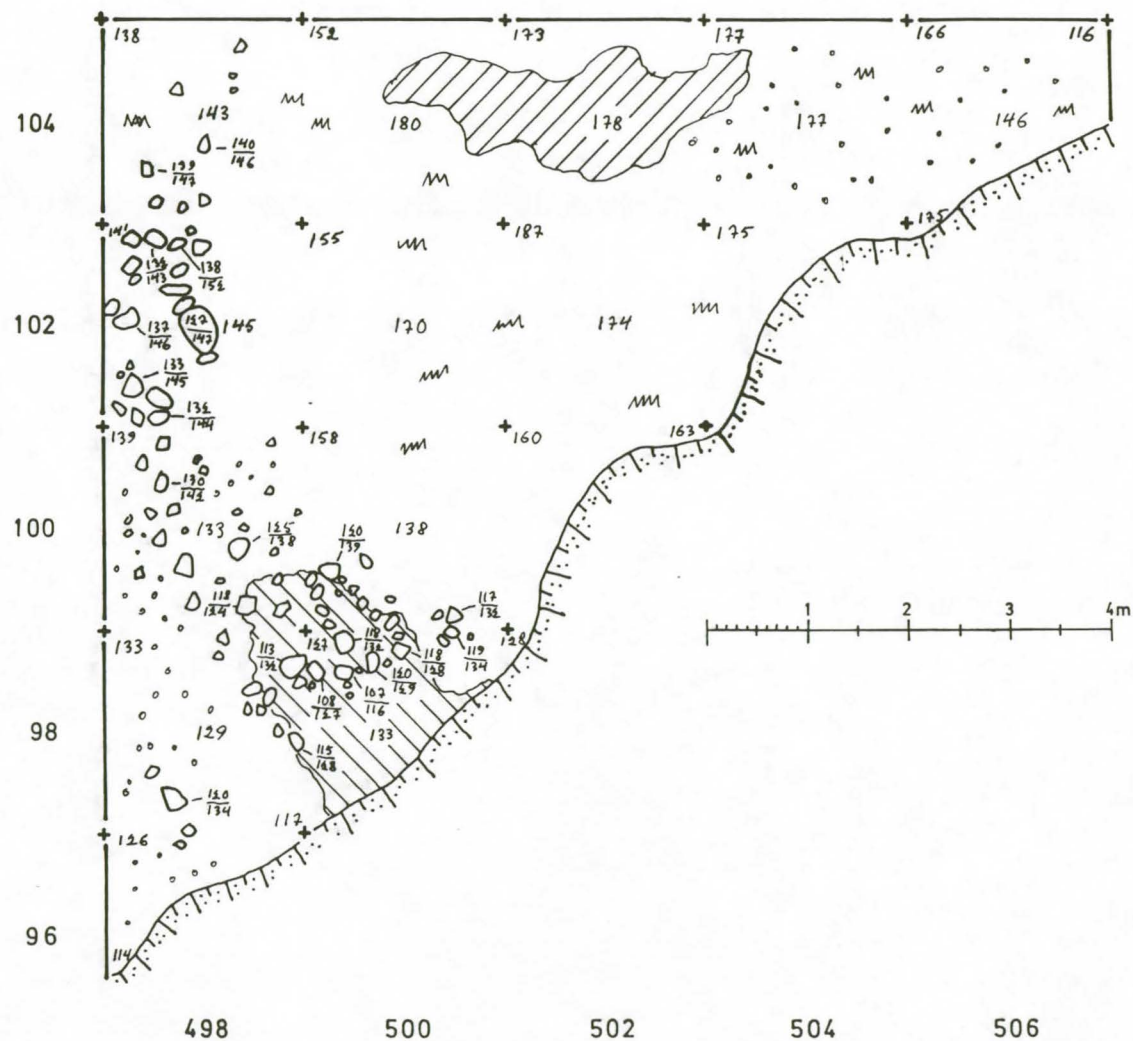
TASO 3

MK = 1:50

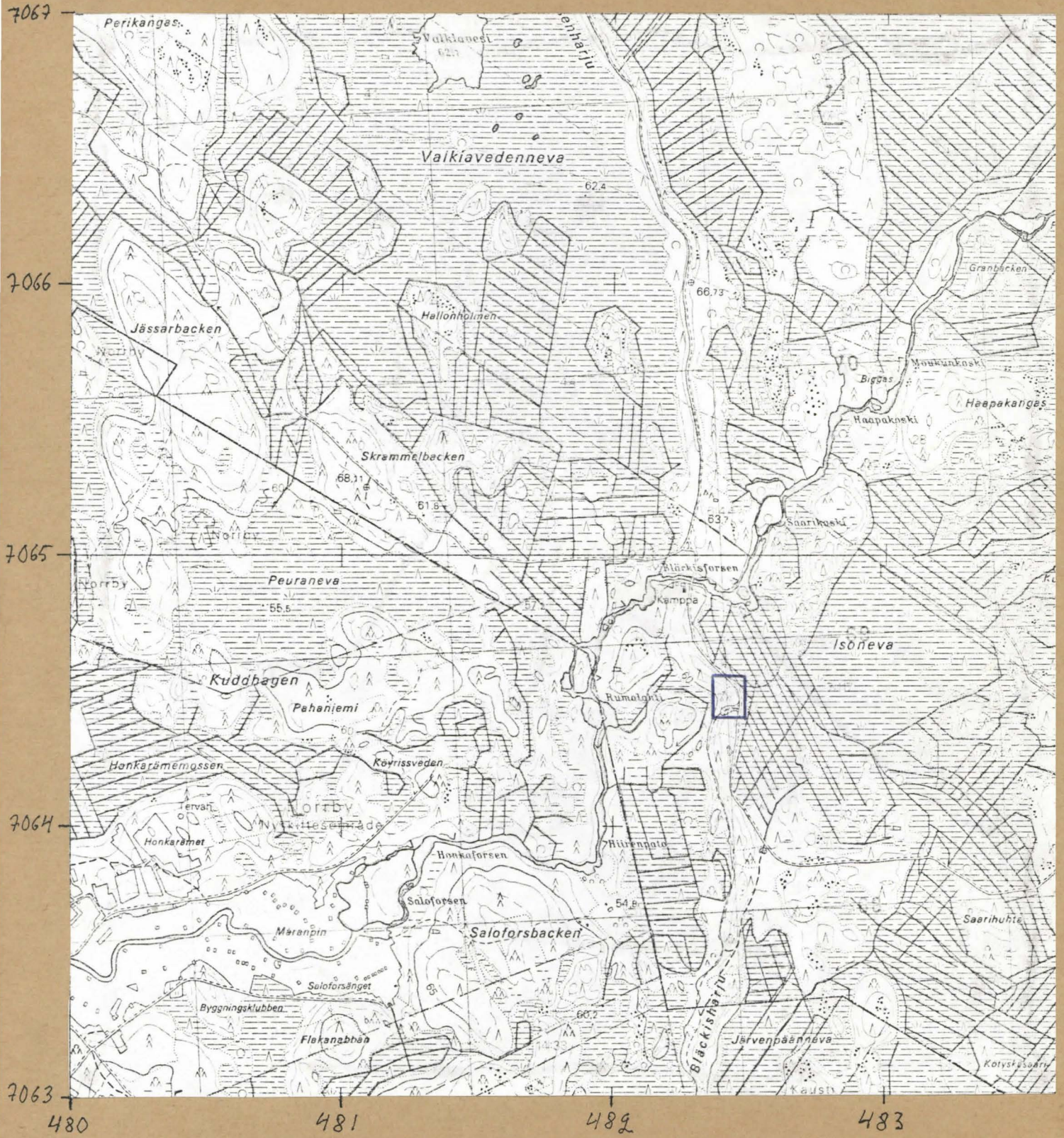
KP = 198 = 63.81 m mpy.

PIIRT. T. SEGER

	RUSKEA HIEKKA
	PALANUT HIEKKA
	VAALEA HIEKKA
	RUOSTEMAA
	SORA
	SORAKUOPAN REUNA

OTE PERUSKARTASTA 2323 09 ULLAVANJOKI (1979) 1:20 000

BLÄCKIS II, YLEISKARTTAAN (KARTTA 2) MERKITYY ALUE

KOKKOLA, BLÄCKIS II

T. SEGER 1984

YLEISKARTTA (LAADITTU B. KÄLAN JA K-J. WIDNÄSIN
INVENTOINTIKARTAN 1984 POHJALTA)

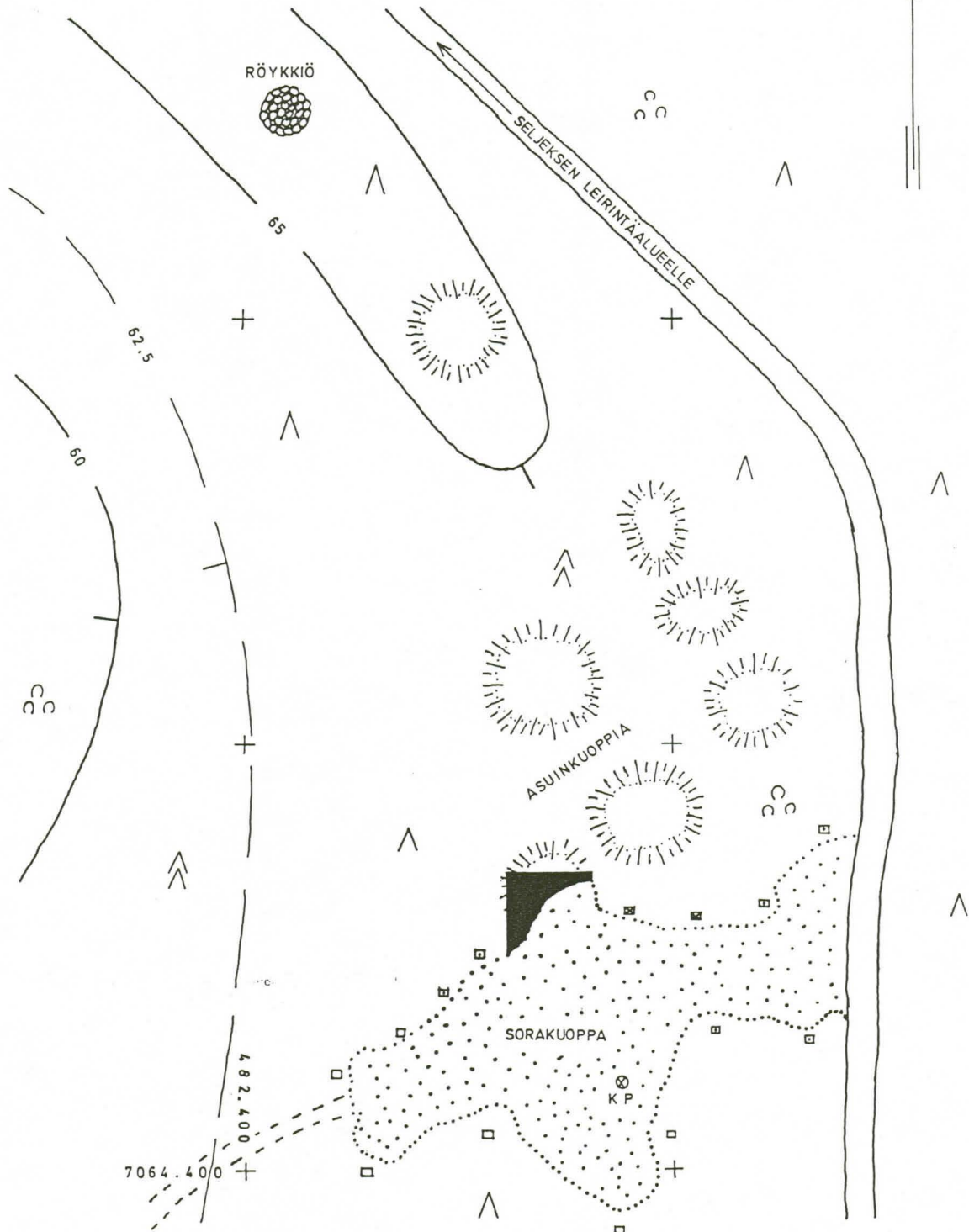
KORKEUSKÄYRÄT PERUSKARTAN 2323 09 A MUKAAN

MK = 1:500

KP = 198 = 63.81 m mpy.

PIIRT. T. SEGER

- KAIVETTU ALUE
 KOEKUOPPA JOSSA
 LÖYTÖJÄ,
 VÄRJÄYTYNYTTÄ MAATA,
 STERIILIÄ MAATA

KOKKOLA, BLÄCKIS II 1984

Kuva 1 (neg. 61743). Asvinkuoppa ennen kaivausta.
Kuvattu kaakosta.

Kuva 2 (neg. 61747). Kiveystä ruudussa 98/500,
1. taso. Kuvattu pohjoisesta.

KOKKOLA, BLÄCKIS II 1984

Kuva 3 (neg. 61749). Hiomalaaka KM 22629:121
in situ ruudussa 104/502, 2. taso.
Kuvattu etelästä.

Kuva 4 (neg. 61754). Kaivajia työssään.
Kuvattu idästä.

KOKKOLA, BLÄCKIS II 1984

Kuva 5 (neg. 61755). Kiveystä ruudussa 102/498,
3. taso. Kuvattu idästä.

Kuva 6 (neg. 61762). Saviastian paloja in situ
ruudussa 102/502, 3. krs. Kuvattu koil-
lisesta.